

Kako lahko posameznik izraža svoje aktivno državljanstvo?

Problem sociokulturne animacije in izziv za animatorje v prihajajočem tisočletju

Natalija
Žalec
Andragoški
center Slovenije

Organizacija družbe v državi ima lahko različne oblike – od monokratskih do republikanskih, od enorežimskih do demokratičnih. Po drugi strani pa so države, gledano z zgodovinskega vidika, nastajale zelo različno – zaradi zgodovinskega razvoja, geografskih razmer, zagotavljanja interesov različnih sil, ki so se pojavljale in se usklajevale med seboj v različnih obdobjih. Začetna ugotovitev torej je, da država nedvomno ni pojav, ki bi imel eno samo podobo trajnejše ali nespremenljive kakovosti. Država se spreminja pod vplivom razvoja družbe v njej sami in tudi zaradi razvoja družbe zunaj nje – na primer v drugih državah. Državo nedvomno določa formalno pravo, ki določa profil državljana in hkrati velja za vse državljane. V demokratičnih državnih oblikah država zastopa interese državljanov, ki ji pripadajo. Vprašanje, ki se torej samo po sebi postavi, je, kakšne interese imajo državljani in kakšne so poti za izražanje in uveljavljanje njihovih interesov. Še dodatno vprašanje pa je, glede na koga ali glede na kaj država zastopa in uveljavlja interese svojih državljanov. Vprašanja, ki so pomembna v današnjem času in ki izhajajo iz globalizacijskih procesov ter v našem prostoru še bolj občutenih procesov združevanja Evrope, so še: kakšna je podoba in funkcija »nacionalne« države, kako lahko državljani posameznih držav izražajo in uveljavljajo svoje interese glede na državljane drugih držav? Do kod še seže vpliv, recimo nacionalne

države, na zadeve v okviru projektov, denimo Evropske unije? Zlasti zanimivo postane to vprašanje, kadar se v projekte vključujejo nevladne organizacije. Če skušam strniti svoje razmišljanje v enem vprašanju in se hkrati z njim vrniti k vprašanju tega kolokvija, bi se vprašala: kaj je referenčni okvir aktivnega državljanstva v današnji Sloveniji in skozi kaj se ta lahko manifestira? Ali drugače povedano, kako lahko posameznik izraža svoje aktivno državljanstvo? Kot izobraževalka pa dodajam še vprašanje, kako lahko izobraževanje odraslih pripomore k zagotavljanju aktivnega državljanstva.

DIALOG MED POLITIKO IN DRŽAVLJANI

Osebnostno menim, da so aktivnemu državljanstvu najbližje državljani, ki jih imenujemo civilna pobuda. Seveda imam v mislih demokratično državo, ki v svojem vrednostnem sistemu vrednoti in spoštuje človeka, njegovo svobodo in blaginjo. Povedano drugače – za aktivno državljanstvo gre, kadar z vladno politiko med državno upravo/državnimi uradniki in državljani poteka dialog. Aktivno državljanstvo je navsezadnje pogojeno tudi z načinom vodenja države in obliko oblasti. Avtokratsko vodenje samo po sebi slabi ak-

*Aktivno
državljanstvo je
sooblikovanje
družbene realnosti.*

Po zakonitostih skupinske dinamike bi lahko rekli, da gre za aktivno državljanstvo takrat, kadar so cilji posameznika zastopani v skupinskih/državnih/nacionalnih ciljih. In kadar so državljani kot posamezniki pripravljeni pripomoči k doseganju skupinskih/nacionalnih ciljev.

tivno udeležbo posameznikov (če je ne celo izključuje), če z aktivnim pojmuje tudi dajanje pobud, spremljanje in kritično razmišljanje o skupnih zadevah ter izražanje osebnega mnenja (torej interakcijo ali večsmerno komuniciranje), ne pa le opravljanja in izpolnjevanja državljskih dolžnosti in pravic, ki jih državljanom določa formalno pravo. Aktivno državljanstvo torej pomeni dejavno udeležbo pri nastajanju in oblikovanju družbene realnosti, s tem pa tudi sooblikovanje države in državne normativnosti. Morda se bo kdo pri tem vprašal, ali je potemtakem država sploh še potrebna oziroma ali ni za aktivno delovanje posameznikov celo ustrežnejše, da delujejo brez nje (na primer problem lokalnega/regionalnega in nacionalnega/državnega). Ne vem, ali lahko enoznačno odgovorim na to vprašanje. Bolj intuitivno kot po temeljitem premisleku bi odgovorila, da je nacionalna država potrebna. Kajti nacionalna država, mislim seveda na demokratično državo, je vendarle nekakšna enota človeške družbe, v kateri so ljudje dosegli svojevrstno, zgodovinsko pogojeno stopnjo kohezivnosti, ki zelo določa tudi posameznikovo identiteto, čeprav slednja ni niti trajna niti monolitna, kot bi se v prvem hipu lahko zazdelo.

ZADOVOLJEVANJE POTREB IN DELOVANJE V DRUŽBI

Nacionalna država navsezadnje posameznikom omogoča zadovoljitev ene od temeljnih potreb človeka (po Maslowu), to je potreba po potrditvi, ki se lahko izrazi le v različnosti v odnosu, denimo, do drugih naro-

dov. Potreba po potrditvi je seveda nadgradnja potrebe po sprejetosti in varnosti, ki sta v nacionalni državi posameznikom z normativno določenim statusom državljana vsaj v najnujnejšem (formalnopravnem) pogledu tudi zagotovljeni. Če premišljujemo v Maslowem duhu naprej in se ustavimo pri potrebi po samouresničevanju (samoaktualizaciji), ki v piramidi potreb stojí najvišje in se realizira šele, ko so zadovoljene nižje potrebe, se nam tako razmišljanje o aktivnem državljanstvu potrdi. Kaj je torej po tej teoriji podlaga aktivnemu državljanstvu? To pomeni najprej, da imajo državljani zagotovljene temeljne – preživetvene potrebe, nato potrebe po varnosti in sprejetosti, spoštovanju in samospoštovanju, ki se realizirajo v zadovoljevanju potrebe po potrditvi, in šele s tem so ustvarjene možnosti za posameznikovo samouresničevanje. Posamezniki v družbi in hkrati s tem v državi se po stopnji zadovoljenosti teh potreb med seboj razlikujejo.* Tako lahko pojasnimo tudi razlike v dejavni udeležbi posameznikov v družbi. Kakorkoli že, posameznikovo samouresničevanje, tako kot vse, kar je človeškega, se udejanja v družbi. Samouresničujoči se posameznik s svojim vedenjem in spreminjanjem torej neizbežno posega v družbeno dogajanje in si skuša prilagoditi družbeno okolje, ki ga mora sprejeti, če naj

S tem, da si posameznik skuša prilagoditi družbeno okolje, mislim na njegovo poseganje in nagovarjanje, tudi animiranje drugih posameznikov, ki jih skuša pridobiti za svoje ideje, poglede. Če naj se spremembe zgodijo, se mora namreč ustvariti dovolj močno (sinergijsko delujoče) družbeno jedro, ki podpre in hkrati spreminja ali sooblikuje posameznikovo idejo ali pobudo. Ljudi, ki se tako uresničujejo, bi lahko imenovali sociokulturni animatorji ali družbeni spodbujevalci.

bo potreba po samouresničevanju zadovoljena. Kako uspešen je pri svojem delu, je seveda odvisno od različnih dejavnikov. Predvsem od skladnosti individualnih in skupinskih ciljev, seveda pa tudi od drugih, med katerimi so za pričujočo razpravo najpomembnejše vrednote, ki jih uveljavlja država z vladno politiko in s tem z državno upravo, ki jo v posebljeni obliki predstavljajo državni uradniki.

AKTIVNI DRŽAVLJANI SO NOSILCI NAPREDKA

Če torej država vrednoti posameznika, njegovo svobodo in blaginjo, se hkrati zanima za interese državljanov, z različnimi prijemi ustvarja z njimi dialog in s svojimi upravnimi postopki ter pravnimi podlagami omogoča različne možnosti za njihovo samouresničevanje. Pomembne vrednote takšne države sta tudi »vzajemnost« in »soodvisnost« državljanov. Na drugi strani se seveda sprašujemo, kako se oblikujejo države s tako visoko stopnjo politične zavesti. Odgovor se zdi morda naiven, vendar ga zgodovina dosledno potrjuje na različnih področjih - bodisi v znanosti bodisi v zvezi s človekovimi svoboščinami. Odgovor je namreč: aktivni posamezniki so nosilci napredka ali sprememb, ki so lahko uspešne le toliko, kolikor je uspešna sociokulturna animacija, ki jo sproži posameznik. Področja posameznikovega samouresničevanja za moje sporočilo seveda niso tako pomembna. Zgled uspešne sociokulturne animacije se mi v slovenskem izobraževalnem in tudi družbenem prostoru

zdi študijski krožki. S svojim sinergijskim delovanjem v okolje dejansko prinašajo napredek in družbeno bolj ali manj pomembne spremembe.

Pri tem primeru je treba opozoriti še na eno sporočilo. Delovanje študijskih krožkov pri nas omogoča tudi država, predvsem z zakoni, pa tudi s konkretnimi postopki (na primer zagotavljanje finančnih sredstev). Ta projekt v izobraževalni sistem vnaša pomembno kakovost, ki lahko spodbuja in krepi aktivno državljanstvo. Želimo si, da bi bilo take odprtosti, na eni strani vlade, na drugi strani pa državnih uradnikov, ki je spodbudila v letu 1992 začeto uspešno zgodbo študijskih krožkov, v prihajajočem tisočletju vedno več.

Študijski krožki kot sociokulturna animacija za aktivno državljanstvo.

* Pri tem ne zanikam, da je tisto, kar je za nekoga denimo osnovna materialna varnost, lahko z vidika posameznikov različno pojmovano.